

משותפת של הדרכה ושיווק; התארגנויות מיקוח: תפקידן היחיד הוא לנהל משא ומתן מול תעשיות עיבוד או יצרני תשומות, בכדי לשפר את תנאי הסחר של החקלאים. בענף החלב באירופה - התארגנויות מיקוח הן סוג ההתארגנות העיקרי.

בעולם, חלב הוא ענף מרכזי שבו יש התארגנות חקלאים. בגלל שמדובר במוצר מתכלה, היצרנים חשופים לניצול מצד התעשייה המעבדת (מחלבות), וחייבים להתארגן מול הבכדי להגן על ההשקעות הגבוהות בענף. החקלאים מתארגנים בנושאים של תחבורה ושינוע תוצרת, עיבוד התוצרת, בקרת איכות ושיווק. באיחוד האירופי - 57% מענף החלב מוסדר בקואופרטיבים. האיחוד האירופי מסייע לארגוני חקלאים, במימון של עד 50% מהוצאות התפעול של ההתארגנות. גם בישראל מאופייין ענף החלב ברמה גבוהה של התארגנות: ברמה הארצית - מועצת החלב (חברה בע"מ, המוסדרת בחוק החלב 2011) מסדירה חלק משמעותי מהפעילות בענף, ולצידה פועלות התארגנויות כגון התאחדות מגדלי בקר לחלב, שלחן החלב בתנועת המושבים. ברמה האזורית והמקומית פועלים מרכזי מזון אזוריים ורפתות משותפות. דוגמא להתארגנות אזורית הינה "מרכז חקלאי העמק", במסגרתו פועלת התארגנות רפת שיתופית וועדת רפת משפחתית, שנותנת שירותים כגון תכנון כלכלי, ייצוג פוליטי ורכישת תשומות משותפת. ההתארגנות יזמה את הקמתו של "קומפוסט העמקים" לטיפול משותף בפסולת רפתות, ומפעילה את "בני בקר" מכרזים לבשר מהרפת.

הינם משפחתיים-קטנים (בארה"ב - 91%; באיחוד האירופי - 70%). ישנם ענפים חקלאיים שהינם במובהק "ענפים משפחתיים" כגון גידול ירקות או צמחי נוי בבתי צמיחה; או רפתות משפחתיות המהוות, כאמור, כ-80% מכלל רפתות החלב בישראל.

האתגרים העומדים בפני המשק המשפחתי הקטן

למשקים קטנים, כמו לעסקים קטנים בכלל, ישנה אי-יעילות מובנית שקשורה לגודלם: עלות גבוהה יותר של תשומות ליחידת תוצרת, בגלל משקלן של התשומות הקבועות ביחס לכמות המוצרים; מגבלות של כוח העבודה הקטן; וכוח מיקוח מוגבל מול גורמים בשוק. בהקשר של רפת החלב, כל עוד יש מכסות, לא מדובר במיקוח על מחירי התוצרת, אלא בעיקר על מחירי התשומות. ככל שעתידו של ענף החלב כענף מוסדר איננו ברור, ידרשו המשקים המשפחתיים הקטנים לאמץ אסטרטגיות שונות שיאפשרו להם לשרוד בעולם תחרותי. אבחן שתי אסטרטגיות אפשריות: התארגנות בין משקים קטנים ליצירת יתרונות לגודל; וגיוון מקורות הפרנסה, כך שבצד הייצור החקלאי יוכל המשק להתפרנס ממקורות נוספים.

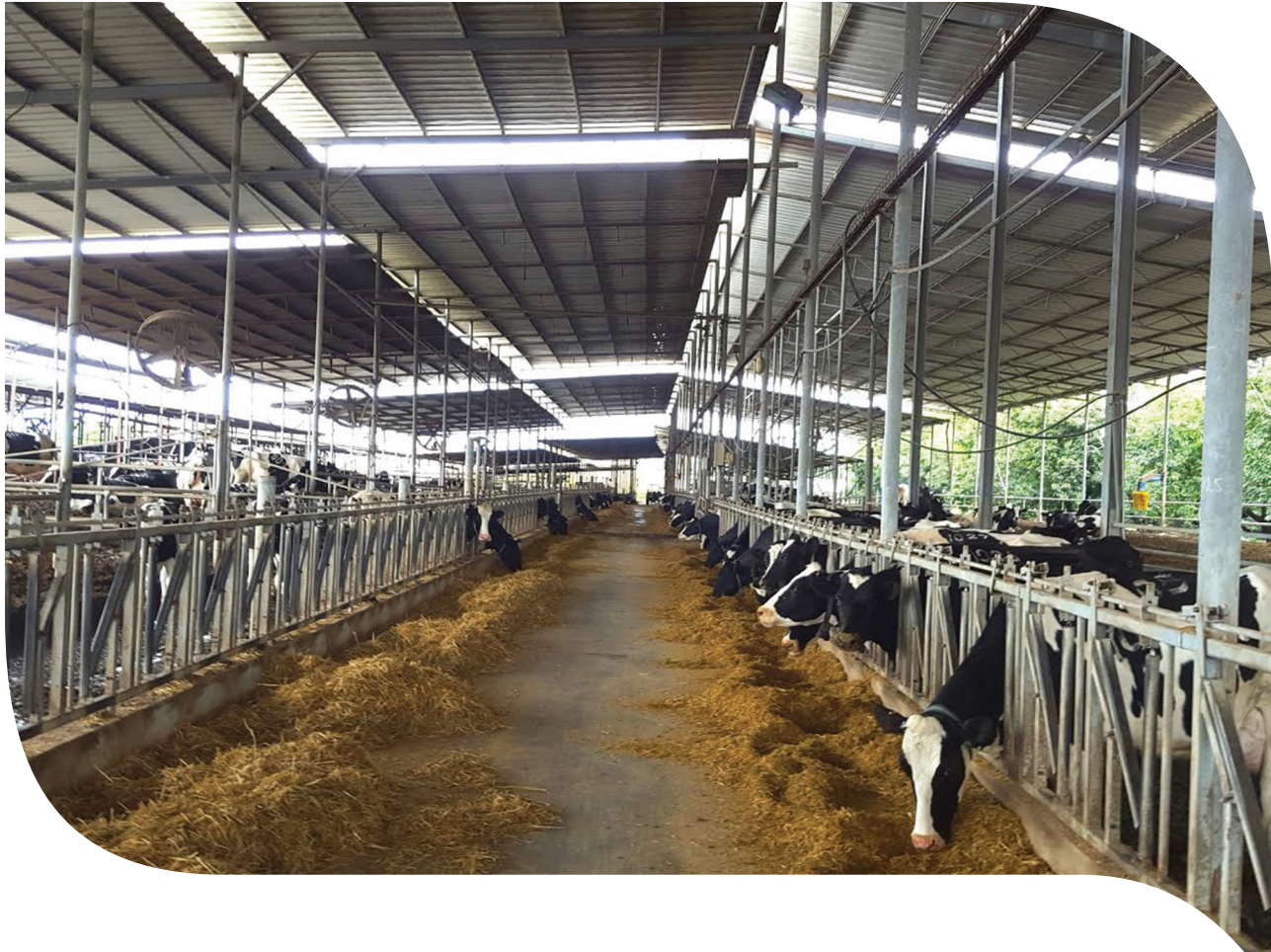
התארגנויות כחלופה לחיזוק המשק המשפחתי

ישנם מספר סוגים כלליים של התארגנויות חקלאים: התארגנויות בייצור: החקלאים קונים יחד ציוד ותשומות, או מעבדים את הקרקע יחד; התארגנויות בשירות: אספקה

דה-לוי
הנסיון עושה את ההבדל
תחליפי חלב לבקר וצאן

אורן טרומן - 050-3093631
שלומי אשכנזי - 050-7465468
שיווק והפצה: חברת מאפט בע"מ
ת.ד. 12409, צור יגאל, מיקוד: 4486200, טל: 09-7488500, פקס: 09-7400813

למיקום העסקים התיירותיים, למשל כאשר מפתחים שבילי אופניים או חניוני יום במקומות המרוחקים יחסית מהיישובים; וכי מבקרים בשטחים חקלאיים עלולים ליצור מפגעים (גניבת תוצרת, השלכת פסולת, פגיעה בבעלי החיים).

תכנון מתאים של התיירות במרחב החקלאי, תוך מתן תשומת לב למיקומם של עסקים קטנים, נגישות ליישובים, הפרדה של שבילי טיול משטחים חקלאיים מעובדים ושילוט מתאים, יכול לשפר את הפרנסה המקומית מתיירות, תוך מניעה של ההשפעות השליליות האפשריות. נושא שיש לתת עליו את הדעת הינו ביטוח- חשוב לזכור כי שטחים חקלאיים הינם מקומות עבודה והמטייל בהם עלול להיות חשוף לסכנות שונות כגון התקלות בכלים כבדים, פגיעה מצד בעלי חיים במשק ועוד; חשוב למנוע מצב שבו בעקבות פגיעה כזו יהיה החקלאי חשוף לתביעות פיצויים. גם בנושא התיירות, יש חשיבות רבה להתארגנות של העסקים הקטנים, ליצירת פלטפורמות שיווק משותפות (כך שהמבקר יוכל ליהנות ממספר עסקים מקומיים ביום הביקור), להעסקה משותפת של כוח אדם (למשל במענה לטלפון או אחזקת אתר אינטרנט) ועוד.

סיכום

בשיקול כללי, נראה כי אפיק הפעולה של התארגנויות משקים משפחתיים הינו פשוט וכדאי יותר. ככל שתגבר התחרות בענף ניתן להניח כי הוא אף הכרחי לשם הישרדות המשק המשפחתי הקטן. ▲

"להפעיל מחדש" ארגונים קיימים, שיש להם תשתית ארגונית ומשפטית, תוך יציקת תכנים חדשים והרחבת תחומי הפעילות המשותפת. בדרך כלל הגלגל כבר קיים, אין צורך להמציא אותו, אלא רק לתת לו דחיפה קלה כדי שיחזור להתגלגל.

גיוון מקורות הפרנסה ברפת

יתרון מרכזי של המשק המשפחתי הקטן הינו היכולת לייצר מוצרי נישא ולעסוק בפעילויות כלכליות לא שגרתיות, למשל תיירות כפרית וחקלאית או שיווק ישיר "מהחקלאי לצלחת". ארגונים גדולים מתקשים בדרך כלל לעסוק בפעילויות חדשניות, "מחוץ לקופסא", ואילו במשק המשפחתי לעיתים יש כוח אדם עודף (בנות זוג או בנים/ בנות), רצון ויכולת להרחיב את תחומי הפעילות.

משרד החקלאות רואה בחיוב את הרחבת מקורות הפרנסה של חקלאים, ואף תומך בפיתוח תשתיות נופש ותיירות במרחב הכפרי. במועצות אזוריות רבות ישנם כיום פרויקטים שמטרתם למשוך מטיילים ומבקרים לשטחים הפתוחים, וכך לחזק את הכלכלה המקומית וההכנסות מתיירות כפרית.

עם זאת, חשוב לומר כי לעיתים קרובות ישנן מגבלות תכנוניות ורגולטיביות להפעלת תיירות במשקים משפחתיים (התכנית המתארית-תב"ע- לא מאפשרת פעילות תיירותית; ישנה עלות מול רשות מקרקעי ישראל; ועוד). כמו כן, לעיתים אין התאמה בין מיקום תשתיות הנופש בשטחים הפתוחים

